

La Carulla o la força de la veritat

La mort de l'actriu Montserrat Carulla ha colpit l'escena catalana. Amb l'ajuda de diversos col·legues de professió i les seves memòries, recollides a 'El record és un pont al passat' i 'Bon cop de falç' (Ara Llibres, 2013 i 2015), repassem la seva passió pels escenaris.

Per Àlex Milian / @alexmilianbeser
Fotografies de Jordi Play-Arxiu / instagram.com/jordiplay

“**U**na dona que deia el vers com poques persones l'han sabut dir en aquest país”. Són paraules del director artístic del Teatre Nacional de Catalunya (TNC), Xavier Albertí, en assabentar-se que havia mort l'actriu Montserrat Carulla als noranta anys. Aquesta habilitat no sorprendrà ningú que hagi llegit les seves memòries, perquè les pàgines estan farcides d'exemples de la precoç passió que la Carulla va sentir per la poesia i la comèdia.

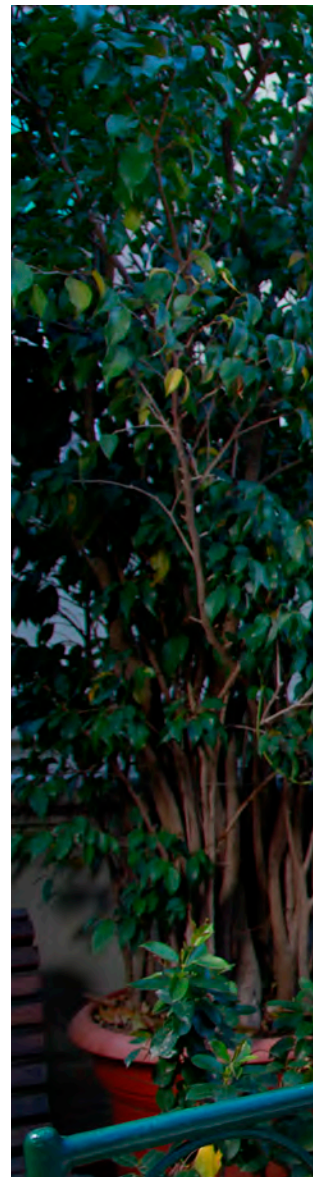
A *Bon cop de falç*, l'actriu explicava com s'havia enamorat dels versos: “Ja de petita, em vaig aficionar a la lectura en general, i sobretot a la poesia. Devorava els llibres que em deixaven i m'aprenia els poemes de memòria. Algú em va dir que havia d'anar a l'Hospital de Sant Joan de Déu, un hospital de nens malalts, per fer-los unes hores de companyia i recitar-los els poemes que sabia. Així que un dia em vaig presentar a l'Hospital i a consergeria els vaig dir que jo volia ajudar els nens malalts i llegir-los versos”. El director de l'Hospital va voler conèixer aquella nena. “Ell m'escoltava en silenci i em va demanar si podia deixar-li donar una ullada als poemes. Li vaig dir que no els portava escrits, perquè me'ls sabia de memòria. Va fer un somriure de sorpresa. 'Molt bé', va dir, 'vine diumenge a les deu de la nit'”.

El cas és que la petita Carulla tampoc sabia tants poemes —“el meu repertori era molt curt”,

diu— i n'havia de buscar. Al mateix llibre confessa que va haver de prendre mesures radicals “Anava a la llibreria Casulleres, que hi havia a deu metres de casa, triava el que em semblava més bonic, més efectista, i a continuació posava els meus llibres d'escola al damunt, feia veure que mirava el que hi havia al mostrador i, quan agafava els meus llibres, m'endua el de poemes”. Després, a casa, copiava els versos i tornava a la llibreria per, dissimuladament, tornar el llibre al seu lloc. La Carulla ha entès, “amb els anys”, que “els empleats de la llibreria, després de tantes vegades de veure'm repetir-la, feien veure que no se n'adonaven”.

La poesia la portaria a la ràdio i d'allà al teatre. Un capellà de la Pobla de Segur, mossèn Tàpies, que coneixien perquè impulsava obres benèfiques al seu barri, va ser qui li va donar l'oportunitat a Ràdio Barcelona. “La mare —explicava la Carulla— li va explicar també que els diumenges al matí jo anava als hospitals a llegir versos als nens malalts i ell em va preguntar si m'agradaria anar a Ràdio Barcelona, els dijous a la tarda, on ell dirigia un programa benèfic titulat *Aleluya*. Els guions els escrivia Cecília A. Màntua, una escriptora de molt renom en aquells anys”.

Cecília A. Màntua era el pseudònim de Cecília Alonso i Bozzo, autora de guions radiofònics i una dotzena d'obres de teatre en català. “Un dijous, l'escriptora va venir a l'emissora mentre

emetien el nostre programa i, en acabar la lectura, se'm va apropar i em va preguntar si m'agradaria treballar al teatre. Li vaig dir que sí, però que el meu papa no ho voldria, perquè deia que les artistes eren totes unes dones de mala vida.

Es va posar a riure i em va preguntar on vivia, que ella hi parlaria. Va parlar amb el papa, i no sé com s'ho va fer, però el va convèncer de seguida i cada dijous a les sis de la tarda anava al carrer de Casp a llegir poemes; tot eren afalacs per a aquella nena que recitava tan bé i ho feia de memòria'.

A *El record és un pont al passat* Montserrat Carulla descriu com, de petita, feia servir el terrat de casa seva com a escenari de l'últim film vist al Palau del Cinema de Via Laietana: "El meu món real va començar a ser el que veia a la pantalla. Pujava al terrat i em transformava en la protagonista de l'últim film de què havia gaudit. Emboicada amb unes mosquiteres velles que la mare

posava a Sant Feliu per protegir-nos, anava d'un pal d'estendre la roba a l'altre inventant-me personatges. Parlava i em movia com les actrius de la pantalla, i així m'aïllava per complet dels petits problemes de cada dia".

Es movia com les actrius de la pantalla. Precisament, la seva manera de moure's a l'escenari, d'actuar amb el cos, és un dels trets principals de la Carulla, segons l'actriu i directora Mercè Managuerra: "Ella no només parlava de cintura en amunt. Tenia una presència física. Tot ella estava a l'escenari i no hi havia sensació de declamació". Managuerra, que ha estat professora d'interpretació a l'Institut del Teatre, destaca aquesta virtut de la Carulla: "Tenia una presència que només tenen les grans actrius. És una saviesa que no té res a veure amb res: és el talent d'una actriu". Tot i que havia crescut en una època en què la declamació era la base de →

Montserrat Carulla, el 2013, al terrat de casa seva, des d'on recordava l'altre terrat de Via Laietana on jugava a actriu de ben petita.

→ l'ensenyament dels actors, la Carulla superava aquest marc: “En una època en què la gent era més del dir, una època en què era comú la frase: ‘Aquell actor diu bé; aquella actriu diu bé’, ella no era una persona que poguessis dir ‘diu bé o no diu bé’, era una persona contemporània; el seu cos estava en escena. Hi havia molts actors que parlaven bé —perquè era teatre de text i hi havia aquesta diferenciació dels actors i les actrius que ‘diuen bé’— però ella no només parlava de cintura en amunt”.

L'actriu Sílvia Bel va coincidir en diversos espectacles amb la Carulla però no va ser fins fa vuit anys, el 2012, que va poder treballar colze a colze amb ella. Va ser en la preparació i representació d'un recital d'*El vas de plata* d'Antoni Marí, un espectacle que va organitzar CaixaFòrum Barcelona i que després va viatjar a Eivissa. Allà, Bel va poder conèixer millor la Carulla, “una actriu que admirava molt”. Sílvia Bel creu que aquesta virtut de la Carulla sobre els escenaris depenia de la seva honestedat: “La Montserrat Carulla tenia una manera de pujar a l'escenari que hi transmetia una veritat que feia que mai fos antiga. Sempre va ser la més moderna. Ella deia les coses amb aquella franquesa i aquella veritat que esdevenien una modernor absoluta. Això fa que continuï viu el seu art, d'alguna manera. I allò es traspassava a la seva vida i, quan ella t'explicava les seves experiències, també hi havia una veritat i una humanitat molt gran”.

Bel parla d'una modernitat de la Carulla que coincideix amb la visió de Managuerra i també la del dramaturg i escriptor Jordi Coca: “L'he trobada sempre una actriu molt fina. No ha quedat antiga. Hi havia algun tipus d'actriu que havien quedat encallades en el teatre independent”.

També Mercè Managuerra creu que va superar una manera de fer de les actrius, i els actors, del seu temps: “Tant el Felipe Peña, que havia estat el seu marit, com el Josep Maria Angelat, la Carme Fortuny o la Maife Gil, tenien aquell “art del dir” quan actuaven, però és que ella també posseïa l'art del fer. En la seva època no ho ensenyaven això, però tenia aquesta presència escènica tan brutal i tan fantàstica que arribava molt. La veu era sempre fantàstica, en tots els personatges que representava. Hi ha actors que fan la veu millor per a uns personatges que per a uns altres. La seva veu sempre destacava, tant si eren personatges d'un registre com d'un altre”.

Managuerra, com Sílvia Bel, creu que això pot tenir a veure amb la personalitat de la Carulla: “Era una persona de molt caràcter. No feia mares dolces i entranyables, la Carulla. El que em va sorprendre sempre és que, en moltes actrius, acabes veient una mica de sobreactuació en un paper o altre. A la Carulla, per molt que es llançés a fer el paper d'una manera total, no li veies

Les actrius Sílvia Bel i Mercè Managuerra, i el dramaturg Jordi Coca lloen l'habilitat de la Carulla per ser sempre moderna, per semblar sempre contemporània.

aquesta sobreactuació. Sempre ho admeties, com a espectador i també com a professional. Ja podia ser un paper molt passat de voltes que ella no sobreactuava. No es passava d'impuls. Mai era sobrer res. Tot era a lloc”.

L'actor Josep Minguell va coincidir amb la Carulla a la sèrie de Televisió Espanyola *La saga de los Rius* i la versió televisiva de *La fortuna de Sílvia* de Josep M. de Sagarra, dirigida per Mercè Vilaret i amb Emma Cohen. En tots dos casos feia de fill, “tot i que només ens portàvem quinze anys”. Per a Minguell, la Carulla “sempre va ser molt íntegra, molt educada i una agradabilíssima persona. I, a l'escenari, sempre molt creïble”.

La Carulla havia portat el teatre a les venes des de ben menuda, però la seva vida la va apartar del teatre. Tot i que estava casada amb un prestigiós actor de doblatge, Felipe Peña, la Carulla va tenir quatre fills abans de poder tornar a actuar. Això no va impedir que, quan calgués, s'emportés tres fills sota el braç —la filla gran, Vicky, es va quedar amb l'àvia— fins a Madrid per treballar al teatre. Del cinema, en canvi, la va apartar una mala experiència anterior al seu matrimoni. Ella acusava el franquisme imperant a la indústria del cinema espanyol durant els anys quaranta i cinquanta. El 1949, quan treballava a Ràdio Nacional de Barcelona, va rebre una oferta per treballar en una pel·lícula de José Antonio Nieves Conde,

Surcos, que es rodava a Madrid. Com el temps previst de rodatge era curt, la Carulla va demanar vacances a la ràdio i se n'hi va anar. La producció es va prolongar tres mesos, que la Carulla va poder resoldre amb companys que la substituïen a canvi de sacrificar les seves vacances, però finalment va tornar a Barcelona amb el rodatge teòricament enllestit. A última hora, però, van decidir tornar a gravar una escena on sortia la Carulla i li van demanar que tornés. Ella va demanar que li paguessin el viatge. La productora es va negar i des de Madrid la van amenaçar "que si no filma-

MONTSERRAT CARULLA VA ESTAR QUARANTA ANYS ALLUNYADA DEL CINEMA PERQUÈ EL SINDICAT VERTICAL LI VA PROHIBIR

va aquella seqüència hi hauria una fitxa al Sindicat" que li impediria "volver a trabajar en España en ninguna pel·lícula" (sic). "I així va ser durant quaranta anys", fins que Pilar Miró li va oferir un paper a *Tu nombre envenena mis sueños* el 1996.

Per a Jordi Coca, la Carulla és "l'encarnació de la coherència i l'honestedat. Mai ha fet coses indignes i sempre ha mantingut la seva opinió en qüestions polítiques, cosa que li haurà costat un disgust però li dona categoria. Va saber-se reciclar molt bé. Fins i tot en un moment determinat, quan ja era gran, va decidir que estudiava una carrera. Hi havia poca feina per als actors i es va posar a estudiar història de l'art".

A *El record és un pont al passat*, la Carulla recordava que el Sindicat Vertical els "donava un carnet de 'Torerros, actores, circo y variedades' perquè poguéssim treballar".

Montserrat Carulla va morir l'endemà que els teatres de Catalunya tornessin a obrir, després d'un mes i mig tancats i barrats per la segona onada de la pandèmia. ●

Les activitats culturals que tenies programades s'han cancel·lat per la COVID-19?

Necessites suport per al funcionament de la teva empresa o entitat cultural?

Treballes al sector cultural i has patit una reducció important d'ingressos?

Tota la informació sobre ajuts a:

#CulturaRespon

cultura.gencat.cat

7,5 Milions de futurs